

14. března 2012

Shrnutí

- Česká ekonomika zpomalovala postupně v každém čtvrtletí roku 2011 jak v meziročním, tak i mezikvartálním srovnání. K mezikvartálnímu poklesu došlo dříve než v ekonomice EU. Na ztrátu dynamiky působila vnější poptávka jen dílčím způsobem a výrazněji až ve 4. čtvrtletí. Hlavní příčina nepříznivého vývoje české ekonomiky tak spočívala ve vnitřním prostředí, neboť plných sedm desetin českého HDP v reálném i nominálním vyjádření tvoří výdaje na konečnou spotřebu domácností a vládního sektoru, které v každém čtvrtletí reálně klesaly. Po převážnou část roku se snižovaly také investice. Jediným růstovým impulsem se tak stal v roce 2011 zahraniční obchod.
- HDP¹ stoupl v roce 2011 meziročně o 1,7 % proti růstu o 2,6 % v roce 2010. Pokles tempa byl během roku pozvolný, podobně jako v ekonomice Evropské unie. Oproti ní však bylo meziroční zpomalování HDP v ČR ve druhé polovině roku pololetí rychlejší – zatímco unie jako celek ubrala ve 3. a 4. čtvrtletí na tempu tak, že její HDP rostl meziročně o 1,4 % a 0,9 %, česká ekonomika zpomalila na 1,2 % a v posledních třech měsících roku se HDP zvýšil jen o 0,6 %.
- Mezikvartálně v posledních dvou čtvrtletích roku 2011 česká ekonomika poklesla, shodně o 0,1 %.
- Pokles výdajů na konečnou spotřebu domácností i vlády byl v České republice v jednotlivých čtvrtletích roku 2011 podle dat Eurostat jedním z nejhlubších v Evropské unii. Oproti pokračujícímu růstu investic, vykázanému za EU 27, zaznamenávala ČR jejich pokles.
- Hrubá přidaná hodnota tvořená v odvětvích české ekonomiky stoupla ve srovnání s rokem 2010 polovičním tempem (+1,5 % oproti +3,2 %), s nejvyšší dynamikou ve zpracovatelském průmyslu (+9,8 %). Její přírůstek byl menší než přírůstek HDP. Dokládá postupující snižování aktivity v ekonomice. Ve 4. čtvrtletí již hrubá přidaná meziročně hodnota nerostla.
- Firmy v průmyslu zvýšily svou produkci reálně o 6,9 % s výrazným poklesem tempa v průběhu roku. Z poloviny se na tomto růstu podílela výroba aut. Klesající tempo nových zakázek v závěru roku ožilo díky zahraničí. Stavebnictví zůstalo třetí rok v poklesu, maloobchodní tržby bez prodeje aut stagnovaly, tržby ve službách jsou v poklesech od konce roku 2008.
- Váha silničních vozidel na celkovém exportu z ČR dále vzrostla, podíl zemí EU 27 se mírně snížil.
- Trh práce ožil jen nepatrně díky vyšším počtům podnikajících při poklesu počtu zaměstnanců. Reálná mzda stoupla nejpomaleji v dekadě, ve 4. čtvrtletí již poklesla. V nepodnikatelské sféře je v meziročních poklesech již šest čtvrtletí.
- Spotřebitelské ceny stouply o 1,9 % při výrazných rozdílech v tempech jednotlivých položek spotřeby (ceny potravin se zvýšily o 4,6 %). Růst cen v průmyslu byl druhý nejvyšší v dekadě, pokles cen stavebních prací se prohloubil. Nepříznivý vývoj směnných relací způsobil snížení úhrnné cenové hladiny v ekonomice.
- Úvěry podnikům a domácnostem stouply meziročně o 5,5 % proti 3 % v roce 2010. Lidé především splácejí své závazky. Stavby úvěrů na spotřebu meziročně poklesly. Podíl úvěrů rizikových úvěrů se snížil u firem i domácností.
- Schodek státního rozpočtu se zlepšil při růstu daňových příjmů a stagnaci výdajů.

¹ Pokud není uvedeno jinak, jsou data o HDP a jeho složkách uvažována v reálném vyjádření a v očištění o sezónní a kalendářní vlivy.

Souhrnná výkonnost ekonomiky

- **Tempu růstu české ekonomiky se v každém čtvrtletí 2011 meziročně snižovalo**

Dynamiku HDP ČR charakterizovala v roce 2011 sestupná tendence. I když tento vývoj opticky korespondoval s vývojem v Evropě, struktura růstu podle složek HDP ukázala, že významný vliv na útlum hospodářství ČR měly domácí podmínky.

HDP v reálném vyjádření, očištěný o sezónní vlivy a nestejný počet pracovních dní, se v roce 2011 zvýšil meziročně o 1,7 %. V každém čtvrtletí přitom meziroční tempo klesalo. Zatímco v 1. a 2. čtvrtletí (+2,7 %, resp. +2 %) rostla česká ekonomika rychleji než ekonomika EU (+2,4 %, resp. 1,6 %), druhá polovina roku již přinesla zpomalení české i evropské ekonomiky. Ve 3. čtvrtletí stoupl český HDP meziročně o 1,2 %, ve 4. čtvrtletí dále zpomalil na 0,6 %. Přitom ve 3. i 4. čtvrtletí rostla evropská ekonomika rychleji (+1,4 % a 0,9 %).

HDP Německa, určující svou vahou významně směr růstu v Evropě, rostl oproti ČR i EU 27 razantněji, i když i tam bylo zpomalení více než poloviční (ze silných +4,6 % a +2,9 % z první poloviny roku na +2,7 % a 2 % ve zbylých dvou čtvrtletích).

- **Mezikvartálně HDP ČR ve 3. i 4. čtvrtletí nepatrně klesl**

Mezikvartálně byl ústup české ekonomiky z růstových pozic prvního pololetí plynulejší ve srovnání s vývojem v EU. HDP ČR se ve 3. i 4. čtvrtletí snížil proti předchozímu období o 0,1 %. Přestože takovýto vývoj indikuje, že ekonomika se nachází v technické recesi, jde o nepatrný pokles, který je zatím třeba interpretovat s opatrností.² HDP Evropské unie naopak ve 3. čtvrtletí mezikvartálně ještě rostl o 0,3 %, ve 4. čtvrtletí pak významněji klesl (-0,3 %) stahován poklesem velkých ekonomik (Itálie -0,7 %, Velká Británie -0,2 %, Německo -0,2 %). Zejména v Německu klesl HDP výrazně proti růstu ve 3. čtvrtletí o 0,6 %.

- **„Domácí“ složky HDP jeho meziroční růst snižovaly, v kladné hodnotě ho udržel pouze zahraniční obchod**

K růstu HDP České republiky v roce 2011 přispěl výlučně pouze zahraniční obchod. Přebytek v obchodu zbožím a službami přidal meziročnímu růstu HDP 2,6 p.b., ostatní složky růst ekonomiky snižovaly - výdaje na konečnou spotřebu domácností o 0,2 p.b., výdaje vládního sektoru o 0,3 p.b.. Tempu HDP ubrala i tvorba hrubého kapitálu - investice -0,3 p.b., změna stavu zásob -0,1 p.b.

Negativní příspěvek spotřeby domácností se po čtvrtletích spíše zvětšoval (na -0,3 p.b. ve 4. čtvrtletí), u obou složek tvorby hrubého kapitálu kolísal (ve 4. čtvrtletí investice -0,4 p.b., změna zásob -0,5 p.b.). Čistý export zvýšil růst HDP ve 4. čtvrtletí o 2,3 p.b, což však bylo výrazně méně než ve 3. čtvrtletí (+3,5 p.b.).

- **Další pokles výdajů na konečnou spotřebu domácností i vládního sektoru**

Na ztrátu meziročního tempa HDP a jeho pokles v mezikvartálním srovnání působily vnitřní příčiny - výdaje na konečnou spotřebu i tvorba hrubého kapitálu reálně meziročně zeslábly, když v roce 2010 ještě rostly (+0,5 %, resp. +5,6 %). Konečná spotřeba byla v roce 2011 nižší proti roku 2010 o 0,7 %. Domácnosti zredukovaly své výdaje o 0,5 %, vládní sektor ještě výrazněji (-1,4 %).

Ve 4. čtvrtletí se soustavný a pokračující meziroční pokles celkových výdajů na konečnou spotřebu patrný během roku již dále neprohloubil, protože došlo ke zmírnění propadu vládní spotřeby (na -1,7 % z -3 % ve 3. čtvrtletí). Pokles spotřeby domácností ale pokračoval (-0,7 % oproti -0,4 % ve třetím čtvrtletí).

Mezikvartálně zůstaly výdaje na konečnou spotřebu domácností proti 3. čtvrtletí stejné, u vládní spotřeby se pokles dále prohloubil (na -1,1 % z -0,4 %). Trvá již páté čtvrtletí v řadě.

- **Nižší investice, pomalejší růst dovozu a vývozu**

Tvorba hrubého kapitálu byla proti roku 2010 nižší o 1,6 %, samotné investice o 1,2 %. Meziroční pokles investic nastal až ve druhé půli roku jako reakce na slabší ekonomickou aktivitu danou poklesem poptávky. Ve 4. čtvrtletí však nebyl tak hluboký jako v předchozím čtvrtletí, a to jak v meziročním (-1,2 % oproti -1,9 % ve 3. čtvrtletí), tak v mezikvartálním srovnání (-0,2 % oproti -0,5 % ve 3. čtvrtletí).

I když zahraniční obchod stál v roce 2011 pouze sám za meziročním růstem HDP,

² Širší interpretace pádu země do recese totiž předpokládá, že dvě čtvrtletí po sobě trvající mezikvartální pokles se netýká pouze HDP, ale i zaměstnanosti.

proti roku 2010 jeho tempa oslabila. Zejména v případě dovozu, jehož výrazné zpomalení stvrdilo útlum české ekonomiky (v roce 2010 byla dynamika dovozů i vývozů fakticky stejná). Export se v roce 2011 zvýšil meziročně reálně o 11 %, import o 7,5 % (v roce 2010 +16 %, resp. +15,7 %).

Klíčový význam exportu pro vývoj HDP potvrdila i korelace jejich temp v jednotlivých čtvrtletích. Meziročně rostl export v 1. čtvrtletí reálně ještě o 18,5 %, ve 4. čtvrtletí už jen o 5 %. Mezikvartálně pak již v posledním čtvrtletí dovoz i vývoz poklesl (-6 %, resp. -2,6 %).

• **Hrubá přidaná hodnota proti roku 2010 stoupla, ve 4. čtvrtletí meziročně stagnovala a mezikvartálně poklesla**

Zdroje HDP v podobě hrubé přidané hodnoty vytvořené v odvětvích³ stouply v roce 2011 o 1,5 %, tj. méně než výdajová strana HDP. Přírůstek nedosáhl ani poloviny tempa růstu hrubé přidané hodnoty v roce 2010 (+3,2 %). Během prvních tří čtvrtletí se její meziroční tempo snižovalo, ve 4. čtvrtletí došlo ke stagnaci, přičemž mezikvartálně už hrubá přidaná hodnota v české ekonomice poklesla. Rozdíl mezi jejím přírůstkem a vyšším růstem HDP tvořil příznivý vývoj salda daní z produktů, které rostlo výrazně zejména ve 4. čtvrtletí. Příčinou byly nadcházející změny daňových sazeb a z nich plynoucí strategie předzásobování.

• **Pokles vládní spotřeby ve 4. čtvrtletí stejně hluboký, jako v Řecku; zadluženost jedna z nejnižších v Evropě**

Restriktivní rysy vývoje většiny výdajových složek HDP jsou patrné zejména ve srovnání s EU 27. Zatímco tam spotřeba vládního sektoru v roce 2010 až do poloviny 2011 meziročně rostla a stagnovala až v posledních dvou čtvrtletích, v ČR započal pokles už ve 4. čtvrtletí 2010. Ve 3. čtvrtletí 2011 (-3 %) byl nejhlubší v Evropě po Irsku a Španělsku⁴. Podle dat za 4. čtvrtletí - dosud nejsou k dispozici kompletní data za všechny země - patří pokles vládní spotřeby v ČR i přes částečné zmírnění (-1,4 %) mezi tři nejvýraznější po Španělsku a Slovinsku.

Prudké mezikvartální snížení ve 4. čtvrtletí ukazuje hluboký pokles vládní spotřeby v ČR. Přitom zadluženost je jednou z nejnižších v Evropě. V roce 2010 činil v ČR hrubý konsolidovaný dluh vládního sektoru 37,6 % nominálního HDP, což bylo po Estonsku, Lucembursku, Bulharsku a Rumunsku nejméně v EU 27.

• **Domácnosti v ČR omezují spotřebu jako v zemích s dluhovou krizí; investice na rozdíl od Evropy nerostly**

Výrazně jiná je v ČR i intenzita poklesu výdajů domácností na konečnou spotřebu. Jejich pokles vykázaly v každém čtvrtletí 2011 meziročně kromě ČR už jen domácnosti v Irsku, Nizozemí, Portugalsku a také na Slovensku. Synchronní pokles spotřeby domácností i vládního sektoru byl pozorován po většinu roku 2011 kromě ČR pouze v zemích s výraznými rozpočtovými problémy (Irsko, Španělsko, Maďarsko, Portugalsko), v Nizozemí a aktuálně i ve Slovinsku.

Odlíšný proti Evropě je v ČR i vývoj investic (tvorba hrubého fixního kapitálu). Ty v EU 27 po celý rok 2011 meziročně rostly - i když se zmírňující dynamikou -, ale v ČR s výjimkou 2. čtvrtletí klesaly. Je to odraz oslabení stavebních investic, ale i jisté opatrnosti firem v dlouhodobější alokaci prostředků.

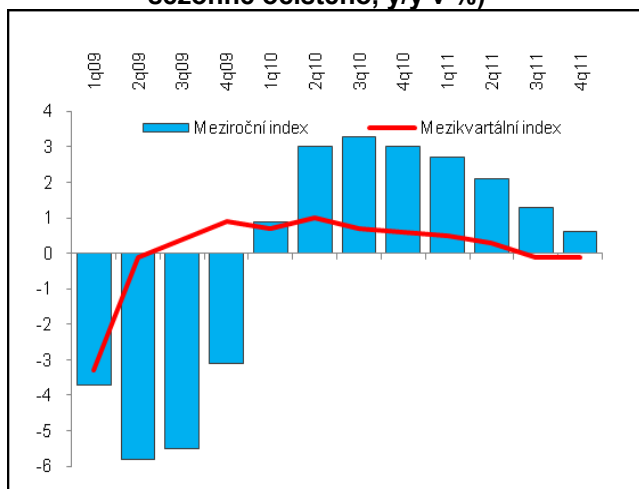
• **Reálný domácí důchod nižší než HDP vlivem nepříznivého vývoje cen v zahraničním obchodě**

Nepříznivý vývoj směnných relací způsobil, že ČR zaznamenala v roce 2011 z operací zahraničního obchodu ztrátu ve výši 62,3 mld. korun. O tuto částku byl vlivem vývoje cen reálný hrubý domácí důchod ČR nižší než HDP (v průměrných cenách předchozího roku). V roce 2010 byla tato ztráta národní práce na zahraničních trzích prakticky totožná (63,9 mld. korun). Tehdy však reálný hrubý domácí důchod stoupl meziročně o 1 %, zatímco v roce 2011 zůstal nezměněn. Obchodní ztráty vznikaly v posledních dvou letech každé čtvrtletí, v roce 2011 se postupně zmenšovaly. To však nemuselo být způsobeno výlučně cenovými vlivy, ale i skutečností, že toky zboží postupně sláblly.

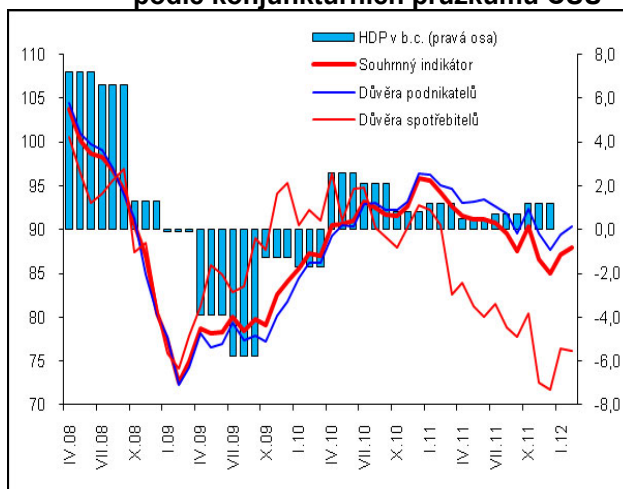
³ O struktuře růstu hrubé přidané hodnoty podle odvětví více v kapitole Výkonnost odvětví.

⁴ Data za řeckou ekonomiku uvádí Eurostat jen do 2. čtvrtletí 2011.

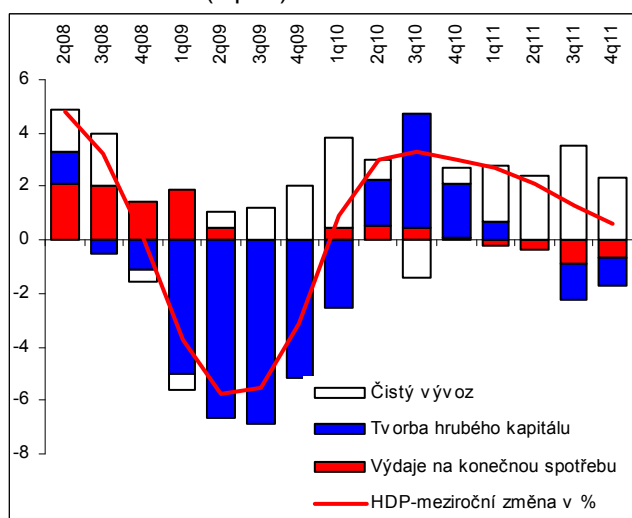
Graf č. 1 Hrubý domácí produkt (stálé ceny, sezónně očištěno, y/y v %)

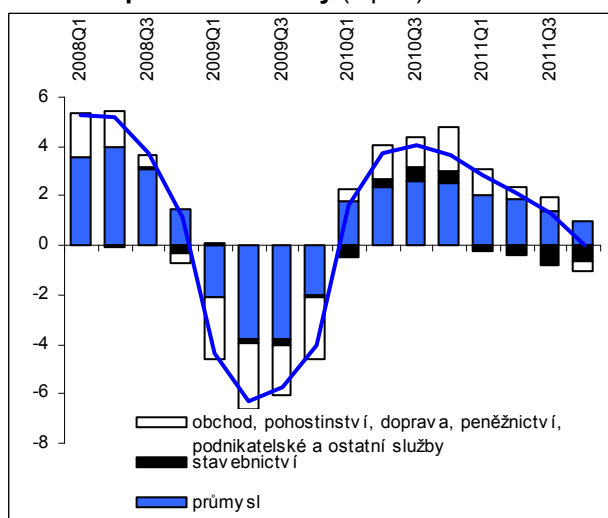
Graf č. 2 HDP (v b.c., y/y v %) a indikátory důvěry podle konjunkturálních průzkumů ČSÚ

Graf č. 3 Příspěvky výdajových složek k růstu HDP (v p.b.)

Graf č. 4 Příspěvky odvětví k růstu hrubé přidané hodnoty (v p.b.)

Pramen: ČSÚ

Výkonnost odvětví

• **Výkonnost odvětví podle hrubé přidané hodnoty v reálném vyjádření výrazně ztratila na tempu a nominálně téměř stagnovala**

Dynamika reálné výkonnosti odvětví české ekonomiky, měřená sezónně očištěným objemem v nich vytvořené hrubé přidané hodnoty, se v roce 2011 snížila. Meziroční přírůstek o 1,5 % byl nejnižší v časové řadě od roku 1995, pokud pomineme poklesy z recese druhé poloviny 90. let a roku 2009. V roce 2010 stoupla hrubá přidaná hodnota o 3,2 %, vlivem nepříznivého vývoje cen v roce 2011 nominálně prakticky stagnovala (+0,4 %) a ve 4. čtvrtletí již meziročně nerostla ani reálně.

Více zdrojů vytvořilo proti roku 2010 pouze zemědělství (+6,5 %), průmysl (+5,1 %), peněžnictví a pojišťovnictví (+5,6 %), činnosti v oblasti nemovitostí (+3,9 %) a zdánlivě paradoxně i odvětví veřejných služeb. Zde však byl růst přidané hodnoty o 2,8 % ovlivněn slabou srovnávací základnou roku 2010, v němž toto odvětví jako jediné meziročně pokleslo. Největší růst v roce 2011 dosáhl zpracovatelský průmysl, jehož výkon podle zvýšení hrubé přidané hodnoty stoupl o téměř desetinu (+9,8 %).

Zpomalení tvorby hrubé přidané hodnoty v ekonomice je logické vlivem slabé zejména domácí poptávky, která není vyšší zdroje schopna absorbovat. Rizikem je z toho plynoucí další ztráta pracovních míst.

• **Pokrizový**

Solidní růst českého průmyslu v roce 2011 (reálně meziročně +6,9 %) doprovázela

reálný růst produkce průmyslu vrcholil v 1. čtvrtletí 2011, poté slábnutí poptávky výkon zpomalilo

rozdílná výkonnost v jednotlivých čtvrtletích.

V 1. čtvrtletí vyvrcholil pozitivní pokrizový vývoj průmyslové produkce druhým nejvyšším meziročním růstem (+12,3 %) v časové řadě od roku 2001 (po +13,4 % ze 2. čtvrtletí 2004). Poté tempo postupně sláblo až na +3,1 % v posledním čtvrtletí, kdy z hlavních odvětví výrazně meziročně klesla těžba o 9,4 % (z toho uhlí -12,4 %), stagnovala výroba a rozvod elektřiny, plynu a tepla (+0,3 %) po předchozích soustavných poklesech a rostl zpracovatelský průmysl (+4,2 %).

• Přes polovinu růstu průmyslové produkce v roce 2011 obstarala výroba aut...

Produkce zpracovatelů se v roce 2011 zvýšila o 8,3 % tažena výrobou aut, jejichž export spolu s díly dále posílil svou váhu na celkové hodnotě exportu⁵ z České republiky. Nebýt příspěvku automobilového průmyslu - v případě, že by hypoteticky jeho výroba stagnovala -, stoupla by produkce průmyslu v roce 2011 jen o 3,2 %, nikoli o 6,9 % a produkce zpracovatelského průmyslu o 4 % a ne o zmíněných 8,3 %.

• ... i při nižší dynamice v posledním čtvrtletí; zbytek průmyslu i zpracovatelského průmyslu zpomalil ještě výrazněji

I ve 4. čtvrtletí si automobilový průmysl (+15,5 % meziročně) udržel výrazný odstup od dynamiky ostatních zpracovatelů, přestože už nerostl o pětinu jako v předchozích čtvrtletích. Nejúspěšnější byla výroba ostatních dopravních prostředků (+27,4 %) vlivem dokončení velkých zakázek. Po předchozích růstech naopak klesl průmysl textilní, papírenský a hutní prvovýroba. V celém druhém pololetí pokračovalo v útlumu tiskařství, rafinérie a výroba koksu, chemický i farmaceutický průmysl. V setrvalých poklesech v každém kvartále zůstalo dřevařství, potravinářský průmysl a s prudkým propadem ve 4. čtvrtletí (-21,8 %) výroba počítačů, elektroniky a optických přístrojů.

Níže oproti 2010 byli v roce 2011 také zpracovatelé v nábytkářství (-0,5 %), dřevařství (-5 %) a potravinářství (-4,6 %). Nejvíce oslabilo koksárenství a rafinérie (-9,3 %), dále výroba počítačů vč. elektronických a optických přístrojů (-9,8 %). Celoročně silná byla výroba dopravních prostředků (automobily +21,2 %, ostatní +22,1 %), opravy a instalace strojů a zařízení (+15,1 %) a kožedělný průmysl (+13,3 %).

• Vývoj tržeb potvrdil dvojkolejnost v průmyslu

Průmysl stržil v roce 2011 z prodeje na českém trhu meziročně méně (-0,4 %) než v roce 2010, a to podruhé od roku 2002 (hlubší byl jen propad za krize v roce 2008). Tržby z přímého vývozu (nejde o celkový export⁶) meziročně vzrostly. Zatímco za období dobíhající konjunktury - podle grafu č. 6 od poloviny roku 2007 do poloviny roku 2008 - rostly tuzemské tržby rychleji než tržby z přímého vývozu, od půli roku 2009 začalo tempo tržeb z přímého vývozu narůstat stále rychleji než u tržeb domácích. V posledním čtvrtletí 2011 se trend postupného propadu tržeb z tuzemska zastavil a došlo ke zmírnění poklesu. Celkově se tržby v průmyslu v roce 2011 meziročně zvýšily o 7,2 %.

• Závislost na zahraniční poptávce dále umocněna

Poslední čtvrtletí přineslo pozitivní obrat v zakázkách. Poptávka ze zahraničí vzrostla meziročně víc než ve 3. čtvrtletí, pokles zakázek z domácího trhu se poněkud zmírnil.

Z dlouhodobého pohledu nepatřil rok 2011 v průmyslu k zakázkově nejúspěšnějším. Celoročně se jejich hodnota proti roku 2010 sice zvýšila o 5,4 %, ale méně než průměrné tempo poslední dekády (+6,9 %). Neplatilo to však pro zakázky ze zahraničí, které sice zpomalily (+12,1 %), ale stejně přesáhly průměrné tempo uplynulých deseti let (+8,6 %) ovlivněné prudkým propadem v roce 2008 a zejména 2009. Naopak velmi oslabená tuzemská poptávka způsobila, že domácí objednávky pro průmysl v roce 2011 poprvé od počátku sledování meziročně poklesly (-5,1 %). Jejich průměrná dynamika v posledním desetiletí (+4,5 %) byla ve srovnání se průměrným tempem zakázek ze zahraničí jen poloviční. Budoucí růst průmyslu tak bude v dohledné době ovlivňován spíše poptávkou na zahraničních trzích.

• Provozní zisky v průmyslu rostly rychleji než produkce a tržby

I přes oslabující výkon průmyslu doložitelný vývojem produkce a tržeb se jejich finanční pozice zlepšila – zisky na provozní úrovni stouply o desetinu, z toho ve zpracovatelském průmyslu o 7 %. Vysvětlit to zřejmě lze i snižováním nákladů v reakci na zpomalení ekonomiky a obavám o vývoj budoucí poptávky. Tento jev, kdy útlum výkonů doprovázejí nadatěžně menší negativní změny zisků i mezd, byl v české

⁵ V přeshraničním pojetí.

⁶ Tržby z přímého vývozu se týkají tržeb na zahraničních trzích, které si exportem zajišťují firmy samy, nikoli přes exportující prostředníky.

útlum výkonů doprovázejí podstatně menší negativní změny zisků i mezd, byl v české ekonomice patrný i za krize v roce 2009.

- **Krizi působí především nedostatek velkých staveb**

Stavební produkce poklesla reálně již třetím rokem v řadě. V roce 2011 (-3,5 %) se však již pokles roku 2010 (-7,1 %) dále neprohloubil. Platilo to i pro pozemní stavitelství (-0,4 %, resp. -7,1 %), které je v poklesu již čtvrtý rok v řadě. Velké inženýrské stavby naopak svůj výrazný meziroční propad z roku 2010 (-9,2 %) dále zvětšily (-8,7 %). Přitom za krizí tohoto odvětví stojí především právě vývoj v inženýrském stavitelství.

- **Výrazné ztráty pracovních míst**

Na velmi rozdílnou dynamiku v jednotlivých čtvrtletích působila srovnávací základna, počasí i mírné oživení pozemního stavitelství v posledním čtvrtletí, za nímž stály do značné míry rekonstrukční práce. Snaha získat zakázky cenovou konkurenční výhodou vedla k tomu, že v běžných cenách stavební produkce ani ve 4. čtvrtletí nestoupala (-1,3 %). Poklesla i reálně (-0,8 %). Přitom lze předpokládat, že za velmi dobrými prosincovými výsledky u velkých staveb mohly stát kromě počasí i dofakturace, ev. předfakturace v souvislosti se zvýšením DPH od roku 2012.

Velmi nepříznivá je ztráta pracovních míst v odvětví – proti stavu před deseti lety pracovalo ve 3. čtvrtletí 2011 ve stavebnictví o 10 tisíc lidí méně, proti vrcholu konjunktury v roce 2008 dokonce o více než 23 tisíc osob méně.

- **Ziskovost ve stavebnictví klesla, v průmyslu stoupla**

Finanční výsledky stavebnictví byly v roce 2011 nepříznivé a ještě horší než docílená výkonnost - zisk na provozní úrovni byl proti roku 2010 o téměř 30 % nižší (10,2 mld. korun), přírůstek dlouhodobého hmotného a nehmotného majetku byl jen zhruba poloviční.

Ziskovost v odvětví klesá - stokoruna tržeb ve stavebnictví generovala pouze 1,42 Kč zisku (1,89 Kč v roce 2010), naproti tomu v průmyslu podstatně více (4,58 Kč proti 4,55 Kč v roce 2010). Potvrzuje se zřejmě, že v konkurenci o zakázky se stavební firmy mohou ocitát v cenové nabídce i pod úrovní nákladů na danou akci.

- **Ve druhém pololetí bez vlivu prodeje a oprav aut maloobchodní tržby klesly a celoročně pouze stagnovaly**

I ve 4. čtvrtletí působil efekt prodeje motorových vozidel ovlivňující po celý rok výraznou měrou dynamiku maloobchodních tržeb (v roce 2010 ještě výrazněji). Ty se v tomto čtvrtletí zvýšily reálně o 1,2 %, ale v obchodu, opravách a údržbě motorových vozidel stouply čtyřikrát rychleji (+4,9 %). Jen mírně slabší vzájemný vztah, co se temp týká, platil i pro celý rok (+1,9 %, resp. +5,4 %). Statisticky neoddelitelný prodej aut ve velkoobchodu a podnikatelům tempo tržeb v motoristickém segmentu zvyšuje a tím i dynamiku celkových maloobchodních tržeb. S vyloučením vlivu tohoto segmentu nákupy v maloobchodě ve druhém pololetí meziročně klesly a za celý rok fakticky jen stagnovaly (+0,4 %).

- **Celoroční pokles prodeje potravin první od počátku sledované časové řady**

Prodej potravin v maloobchodě se ve 4. čtvrtletí dále snížil (-3 %) a poklesl i za celý rok 2011 (-1,2 %). Šlo o první meziroční pokles v časové řadě od roku 2001 - ke snížení nedošlo ani v krizovém roce 2009 -, což dokládá vážnost obav domácností o jejich finanční situaci. Tržby za nepotravinářské zboží sice ve 4. čtvrtletí reálně ožily (+2,3 %), ale lze předpokládat, že mohly zapůsobit výrazné předvánoční slevy, neboť v běžných cenách tyto tržby vzrostly jen o 0,7 %. Tržby u čerpacích stanic jsou v neustálých poklesech již dvanáct čtvrtletí a za rok 2011 klesly meziročně o 3,5 %. Cenový tlak zde výrazně sráží reálnou spotřebu.

Druhé pololetí nasměrovalo do reálných poklesů i prodeje knih, jídel v restauracích a léků. Ale i maloobchod s převahou potravin v nesespecializovaných prodejnách, u nichž zřejmě zapůsobil právě nižší prodej potravin (přitom v běžných cenách jejich tržby stouply o 3,3 %, u velkých obchodních řetězců pak o 5,5 %). Zhruba stejně jako v roce 2010 rostl internetový prodej (+11,8 %), ve druhém pololetí však zřetelně pomaleji. Nejrychleji a v každém čtvrtletí vyšším tempem rostly v roce 2011 tržby prodejen specializovaných na počítače a mobilní telefony (+8,1 % reálně). Prodejci jich sice prodali v množství více, ovšem za cenu extrémních cenových slev (nominálně totiž tyto tržby v roce 2011 dokonce klesly).

- **Tržby ve**

Služby jsou po stavebnictví nejvíce postiženou sférou české ekonomiky, která se

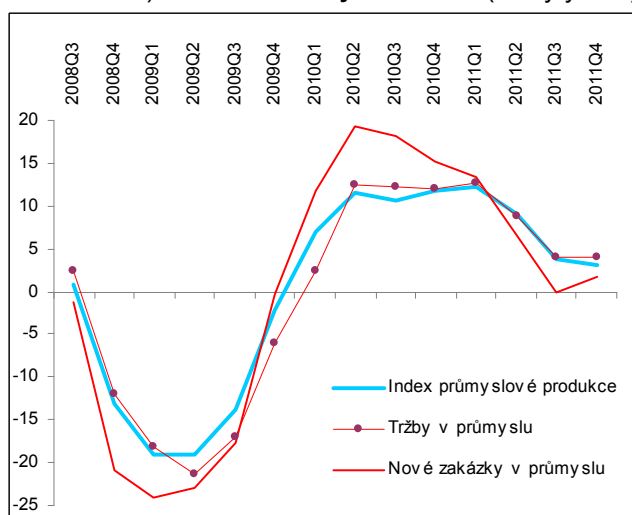
službách se dosud nedostaly ani na úroveň předkrizové stagnace

dosud nevymanila z meziročních poklesů vyvolaných krizí v roce 2009. Tržby za služby v roce 2011 klesly proti roku 2010 reálně o 1,5 %. Rok 2008 byl poslední, kdy tržby vykázaly růst, spíše však pouze meziroční stagnaci (+0,2 %).

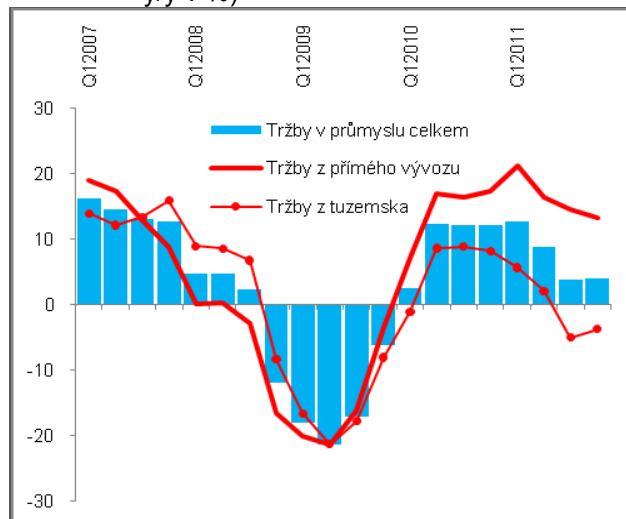
Meziroční růst si v roce 2011 udržela hlavně odvětví služeb bezprostředně vázaných na průmyslovou výrobu, kde se podařilo vyrovnat pokles z 3. čtvrtletí (doprava a skladování +1,2 % díky dopravním aktivitám, tržby za skladování a vedlejší činnosti v dopravě naopak poklesly o 0,6 %). Dále i tržby za ubytování a stravování (0,6 % díky silnému růstu u ubytovacích služeb), ale především administrativní a podpůrné činnosti (+4,3 %). V nich dominovaly s extrémními přírůstky agentury práce, jejich tržby byly proti roku 2010 vyšší o pětinu. V roce 2010 byl růst po krizi logický a pokračování v ještě vyšší intenzitě v roce 2011 ukazuje jednak zpoždění, které má trh práce za vývojem ekonomiky, jednak i chování zaměstnavatelů preferujících v nejisté době nájímání pracovníků od těchto agentur.

Pro většinu služeb bylo charakteristické, že po výraznějším zhoršení tržeb ve 3. čtvrtletí se výsledky ve 4. čtvrtletí mírně zlepšily.

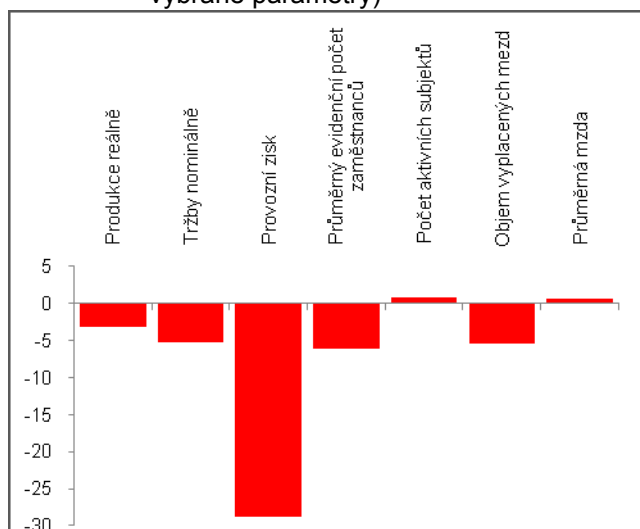
Graf č. 5 Průmyslová produkce (reálně), tržby (v b.c.) a hodnota nových zakázek (vše y/y v %)

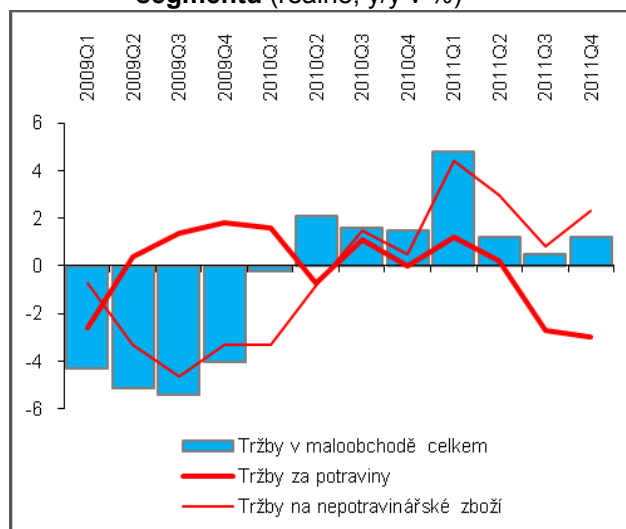
Graf č. 6 Tržby v průmyslu (v běžných cenách, y/y v %)

Graf č. 7 Stavebnictví v roce 2011 (y/y v %, vybrané parametry)

Graf č. 8 Tržby v maloobchodě vč. motorist. segmentu (reálně, y/y v %)

Pramen: ČSÚ

Vnější ekonomické vztahy

- **Vnější ekonomické vztahy ČR se zhoršily i přes příznivější deficit běžného účtu platební bilance**

Platební bilance se proti roku 2010 zhoršila. Do ČR přišlo méně přímých zahraničních investic, příliv portfoliových investic byl jen zlomkem objemu roku 2010 a značně slabší byl i přebytek kapitálového účtu. Ke zhoršení došlo i přesto, že jedno z měřítek vnější rovnováhy se vyvíjelo pozitivně - deficit běžného účtu se v roce 2011 zlepšil díky vyššímu přebytku ve zbožových operacích a příznivější bilanci výnosů. Naopak přebytek ve vývozu a dovozu služeb byl menší než v roce 2010 a zhoršil se i výsledek běžných převodů. V poměru k nominálnímu HDP zaznamenal deficit běžného účtu pozitivní změnu (2,9 % proti 3,9 % v roce 2010).

Druhé měřítko udržitelnosti vnějších vztahů, tj. vzájemná kompenzace deficitů a přebytků uvnitř platební bilance, však v roce 2011 příznivé nebylo. Finanční účet se svým výrazně tenčím přebytkem ve srovnání s rokem 2010 nestačil vykrýt deficit běžného účtu, a to ani při započtení kladného salda kapitálového účtu.

- **Obchodní bilance o tři čtvrtiny vyšší než v roce 2010, deficit bilance výnosů se zlepšil**

Schodek běžného účtu platební bilance v roce 2011 činil 109,1 mld. korun, o čtvrtinu méně než v roce 2010 (146,6 mld. korun), což představovalo významné zlepšení. Obchodní bilance⁷ ve výši 94 mld. korun byla meziročně o 40,2 mld. korun vyšší v největším meziročním přírůstku od doby, kdy český zahraniční obchod zbožím vykazuje přebytky. Vývoz se zvýšil nominálně o 12,6 %, dovoz o 11 %. Obchod zbožím tak přispěl ke zlepšení běžného účtu nejvíce.

Bilance výnosů se z rekordního deficitu v roce 2010 (-285 mld. korun) zlepšila na 271,9 mld. korun jak vlivem vyššího přílivu peněz do země, tak i meziročně nižšího odlivu peněz ve formě výnosů z České republiky (repatriované zisky ani náklady na práci cizinců v ČR nedosáhly úrovně roku 2010).

- **Přebytek bilance služeb podstatně slabší stejně jako běžné převody**

Setrvalé narůstání přebytku v dovozu a vývozu služeb, patrné v posledních šesti letech, vystřídalo v roce 2011 razantní meziroční snížení o 9 mld. na 66,3 mld. korun. Příjmy a výdaje v položce Ostatní služby působily na bilance služeb neutrálně (o zhruba 10 mld. v obou směrech meziročně rostly). Nepříznivě se však vyvíjel cestovní ruch - příjmy zůstaly meziročně zhruba stejné (resp. klesly o miliardu na 135 mld. korun vlivem soukromých cest), výdaje ve formě výjezdů rezidentů z České republiky naopak stouply o 3 mld. korun (větší částí u pracovních cest).

Zhoršila se i bilance dopravních služeb. Příjmy klesly (-0,4 mld. na 96,7 mld. korun) při růstu výdajů (+5,6 mld. na 84,3 mld. korun). Důvodem může být i vysoká cena pohonných hmot v ČR a tankování tranzitních přepravců ve větší míře v zahraničí.

Bilance běžných převodů se zhoršila vlivem propadu ve 4. čtvrtletí způsobeném nižšími příjmy a vyššími platbami do rozpočtu EU (více v kap. o státním rozpočtu).

- **Posílení váhy aut a dílů na celkovém exportu podle dat přeshraniční statistiky**

Podle přeshraniční statistiky stoupla v roce 2011 váha exportu automobilů a jejich dílů na celkovém vývozu z ČR. Zatímco v roce 2010 se na jeho hodnotě podílel export aut včetně dílů ze 7,6 %, v roce 2011 už z 8,6 %. Bylo jich vyvezeno za téměř půl bilionu korun (461 mld. korun) a meziročně se hodnota jejich exportu zvýšila o 52,6 mld. korun ve druhém největším přírůstku od roku 2000 (rekordní byl rok 2010 s +63,5 mld. korun, předchozí dva roky hodnota jejich exportu poklesla). K hodnotovému růstu došlo i přesto, že exportní ceny aut po většinu roku meziročně klesaly a do nepatrných přírůstků se dostaly až ve 4. čtvrtletí. Ukazuje to na významnou obchodní zdatnost exportérů aut.

Ropy a zemního plynu se dovezlo proti roku 2011 v hodnotovém vyjádření o 39,9 mld. korun, v roce 2010 o 41,9 mld. korun více. Působil zde významně cenový vliv umocněný vývojem kurzu koruny, protože ve hmotném vyjádření dovoz ropy i plynu meziročně klesl.

- **Klesl podíl EU 27 na celkových exportech z ČR**

Riziko plynoucí z velmi vysoké koncentrace na trhy EU se v roce 2011 zmenšilo. Jejich podíl na exportu z ČR klesl na 83 % z 84 % v roce 2010, neparně i váha Německa (na 32,1 % z 32,3 % z roku 2010). Přestože v posledním čtvrtletí začaly

⁷ V metodice platební bilance (národní pojetí), vývoz i dovoz v cenách FOB.

exportech z ČR

extrémně růst vývozy do Ruska a Číny (o 40 %, resp. 30 %), je jejich podíl na exportu z ČR zatím velmi nízký - meziroční růst jejich podílů byl dosud jen v řádu desetin procenta (z 2,7 % na 3,2 % v případě Ruska a z 0,9 % na 1 % v případě Číny).

Přestože tempo dovozů z Číny v roce 2011 o pětinu kleslo (skončil např. boom technologií pro stavby obnovitelných zdrojů energie), podíl zboží importovaného z Číny na celkovém dovozu do ČR stoupl ze 12,3 % v roce 2010 na 12,5 %. Zvýšil se i podíl dovozů z EU 27 o 0,4 p.b. na 63,8 %.

- **Finanční účet výrazně oslabil nižším přílivem přímých zahraničních investic...**

V roce 2010 byl finanční účet platební bilance ČR tak silný, že jeho přebytek ve výši 174,3 mld. korun převýšil úhrnný deficit běžného a kapitálového účtu o více než 60 mld. korun. V roce 2011 se však propadl na polovinu a i když byl úhrnný schodek běžného a kapitálového účtu podstatně menší (94,4 mld. korun) než v roce 2010 (114,1 mld.), nebyl slabším přebytkem finančního účtu kompenzován.

Příliv přímých investic ve výši 95,6 mld. byl meziročně o pětinu nižší a podstatně slabší než průměr posledních sedmi let (147 mld. korun), což může být způsobeno opatrností zahraničního kapitálu v obavách z globálního zpomalení. Tuzemské firmy investovaly v zahraničí 20,4 mld. korun především formou ponechaných zisků.

- **... a výrazně nižším čistým přílivem portfoliových investic dosahujícím 6 mld. oproti 150 mld. korun v roce 2010**

Zatímco v roce 2010 byl vývoj portfoliových investic výrazně určen přílivem kapitálu do země, tj. především nákupy dluhopisů zahraničními investory, v roce 2011 se již tento efekt neopakoval. Jestliže v roce 2010 nakoupili zahraniční portfolioví investoři dluhových cenných papírů (především dluhopisů českého státu) v čistém vyjádření za 143 mld. korun, v roce 2011 jen 19,8 mld. Jejich obchody s akciemi byly z pohledu výsledné čisté pozice nevýznamné. Tuzemské subjekty nakoupily zahraničních dluhopisů v čistém vyjádření za 14,3 mld. korun, akcie prodávaly.

V úhrnu činil příliv portfoliových investic do ČR 5,9 mld. korun, v roce 2010 to bylo 150,4 mld. korun. Při emisích státních dluhopisů v roce 2011 se tedy zdá, že jejich kupci byly především subjekty v ČR.

- **Česká měna posílila**

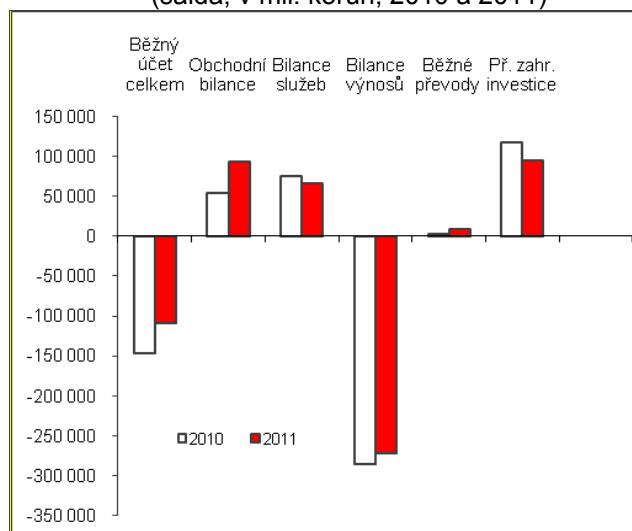
Česká měna dlouhodobě posilovala. Z vývoje směnného kurzu koruny k hlavním měnám je patrné, že kurz byl významným prvkem konvergence ČR k průměrné úrovni Evropské měnové unie (výjimkou byl rok 2009 s oslabením průměrného ročního kurzu proti euru a období 2009-2010 s depreciací k americkému dolaru). Za období 2004 až 2011 koruna posílila k euru o 22,9 % a k dolaru dokonce o 31,2 %. V roce 2011 se koruna obchodovala na devizovém trhu v průměrném kurzu CZK/EUR 24,586 a CZK/USD 17,688, což představovalo proti roku 2010 posílení o 2,8 %, resp. 7,4 %.

- **Cenová konkurenceschopnost ČR se zhoršila**

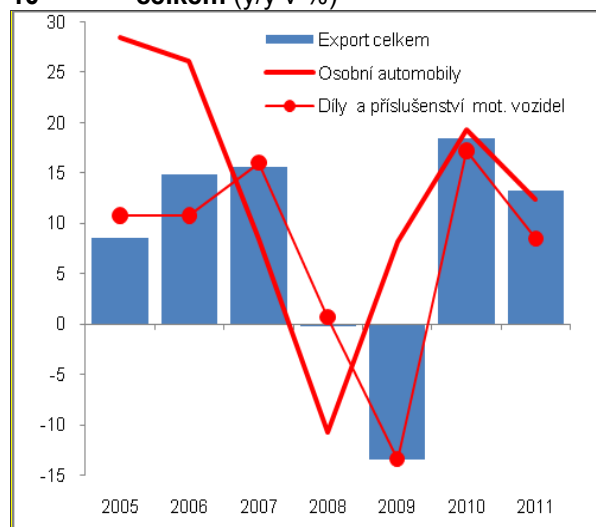
Nákladová konkurenceschopnost České republiky se v roce 2011 podle změny reálného efektivního kurzu koruny⁸ proti roku 2010 zhoršila vlivem vývoje v 1. pololetí, ve zbytku roku naopak rostla. V pokrizovém roce 2010 bylo naopak zaznamenáno mírné zlepšení, v roce 2009 stagnace. Obecně lze říci, že ke zhoršování nákladové konkurenceschopnosti bude logicky docházet vlivem dalšího narůstání vspělosti české ekonomiky.

⁸ S použitím deflátoru HDP a vah obratu zahraničního obchodu celkem.

Graf č. 9 Vybrané položky platební bilance (saldá, v mil. korun, 2010 a 2011)

Graf č. 10 Export automobilů, dílů a export z ČR celkem (y/y v %)

Pramen: ČNB

Ceny

- Cenová hladina v úhrnu klesla při pestrém vývoji výrobních cen, spotřebitelské inflace a protisměrném působení směnných relací**

Cenový pohyb charakterizovalo v roce 2011 snížení úhrnné cenové hladiny. Nepříznivý vývoj cen v zahraničním obchodě působil s takovou intenzitou, že i přesto, že výrobní ceny v průmyslu a zemědělství rostly výrazně a spotřebitelská inflace sílila, implicitní deflátor měřící úhrnnou cenovou hladinu v české ekonomice poklesl meziročně o 0,7 %.

Ceny v zemědělství určoval efekt zavírajících se nůžek cen rostlinné a živočišné produkce, tempo cen v průmyslu pak silné přírůstky v první půli roku. Deflace cen stavebních prací se prohloubila, ceny tržních služeb obnovily růst. Směnné relace byly negativní a jen nepatrně lepší než v roce 2010. V úhrnu na vývoj cen působily silnější nabídkové impulsy v prvním pololetí a útlum poptávky ve zbytku roku.

- Ceny v zemědělství vzrostly v roce 2011 o pětinu, ceny obilovin o 47 %; proti cenám roku 2005 zdražila rostlinná produkce o polovinu, živočišná produkce byla levnější**

Tempo cen v zemědělství se od druhé poloviny roku snižovalo podle dynamiky cen rostlinné produkce, která naopak u cen živočišných produktů v každém čtvrtletí roku prakticky stagnovala. Došlo tak k jevu, který se vyskytl naposledy koncem roku 2008 - živočišná produkce byla cenově pod dynamikou cen rostlinné produkce, tehdy však v deflačním pásmu. Ve 4. čtvrtletí stouply meziročně ceny rostlinných produktů jen mírně (+3,1 %) po výrazném poklesu cen zeleniny (-37 %) a brambor (-46 %). Živočišné produkty zdražily o 8,3 % (o desetinu stouply ceny vajec a prasat).

Snižování tempa cen zemědělských výrobců cen umožnila v roce 2011 dobrá úroda. Vývoj cen také umožnil růst zisků v zemědělství - provozní hospodářský výsledek v roce 2011 byl výrazně vyšší než v roce 2010. Za celý rok stouply ceny o 19,1 % (u rostlinné produkce o 29,9 %, u živočišné produkce o 7,6 %). O téměř polovinu vyšší ceny obilovin (+46,9 %) se v cenovém řetězci promítly přes zpracovatele a obchodníky razantně do cen pečiva.

Proti roku 2005 byly ceny v zemědělství vyšší o 21,2 %, z toho ceny rostlinné produkce o 48,7 %. Ceny živočišných produktů naopak za šest let zlevnily o 2,2 %.

- V průmyslu druhý nejvyšší růst cen od roku 1995**

Ceny v průmyslu stouply v roce 2011 o 5,6 %, což byl druhý nejvyšší meziroční růst za posledních šestnáct let (v roce 1995 +7,4 %). Byl to důsledek růstů v předchozích stupních cenového řetězce, které byly ovlivněny pětinovými růsty cen v rafinériích a koksárenství. Nad průměrem bylo i potravinářství (+7,7 %), těžba (+6,9 %), chemický průmysl (+8,6 %) a hutnictví (+8,5 %). U dvou posledně jmenovaných v posledním čtvrtletí tempo oslabilo v reakci na změny v poptávce. Se setrvalým poklesem cen po celý rok se potýkala odvětví počítačů, elektronických a optických přístrojů, ceny

dopravních prostředků byly v roce 2011 meziročně nižší o 1,9 %.

- **Mezikvartální oživení cen ve 4. čtvrtletí příznivé**

Silný mezikvartální růst cen v prvním pololetí zpomalil až na stagnaci ve 3. čtvrtletí, ve 4. čtvrtletí pak ceny mezikvartálně nepatrně ožily (+0,4 %), což je pozitivní při hodnocení poptávky po průmyslovém zboží. Na mezikvartální růst ve 4. čtvrtletí působilo především oživení cen dopravních prostředků (+2 %) po předchozí relativně dlouhé deflaci, které zvýšilo i mezikvartální růst cen ve zpracovatelském průmyslu, jenž pak určil i celkovou dynamiku cen průmyslových výrobců. Cenové oživení v průmyslu ve 4. čtvrtletí je důležité, neboť může indikovat příznivější obrát poptávky, který je patrný i ze zastavení klesajícího trendu zakázek v průmyslu.

- **Stavební práce dále zlevnily, ceny tržních služeb ožily**

Pokles cen stavebních prací z roku 2010 (-0,2 %) se prohloubil na -0,5 % jako odraz nepříznivé situace v odvětví (pokles cen byl plynulý v každém čtvrtletí). Naopak ceny stavebních materiálů a výrobků spotřebovávaných ve stavebnictví stouply výrazněji (+2,8 %) než v roce 2010 (0,6 %). Ceny tržních služeb se za celý rok zvýšily o 0,9 %, opět po plynulém nárůstu v jednotlivých čtvrtletích: v 1. čtvrtletí pouze o 0,3 % - což byl první přírůstek po deflaci z roku 2010 -, v posledním čtvrtletí o 1,3 %. Ceny paradoxně ožívají i přesto, že tržby za tyto služby byly téměř po celý rok v poklesech.

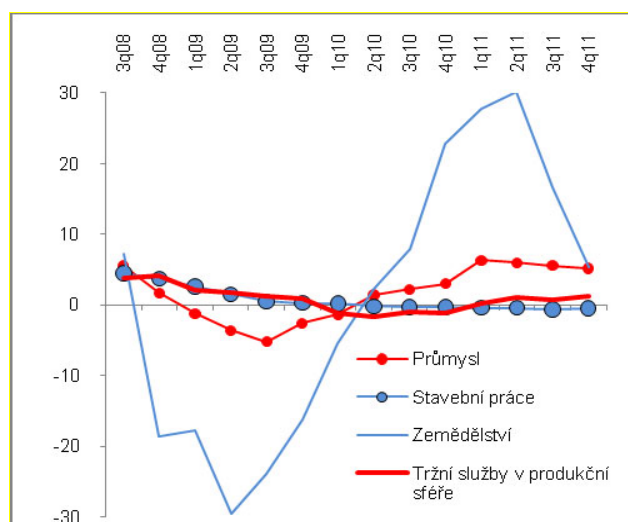
- **Spotřebitelská inflace relativně nízká při výrazném zdražení potravin, bydlení a služeb s ním spojených a také dopravy**

Ceny pro spotřebitele byly v roce 2011 o 1,9 % vyšší než v roce 2010. Tento relativně mírný přírůstek však zakrývá skutečnost, že podstatě rychleji rostly ceny zboží a služeb pro spotřebitele nezbytných, což se zčásti kompenzovalo poklesem cen položek, jejichž spotřeba není každodenní. Celkový růst cen začínal na +1,7 % v 1. čtvrtletí a končil na +2,4 % v posledním čtvrtletí. Zdražení nezbytných věcí, které bylo rychlejší než celková inflace, bylo nejvýraznější u potravin (+4,6 %, ve 4. čtvrtletí +5,3 %). Ty stouply v prudkém růstu cen pečárenských výrobků – z +6,4 % v 1. čtvrtletí na +16 % ve 4. čtvrtletí – na meziročních +14 %, ale ke zdražení došlo napříč prakticky celým sortimentem potravin. Ceny bydlení a energií byly vyšší o 2,8 % při zdražení zemního plynu o 11,8 %. Ceny v dopravě (+2,8) ovlivnil růst cen pohonných hmot (+9,9 %), kde se přírůstky držely kolem 10 % po celý rok. Klesly ceny dovolených, bytového vybavení a celoročně niž byly stabilně i ceny odívání a obuvi.

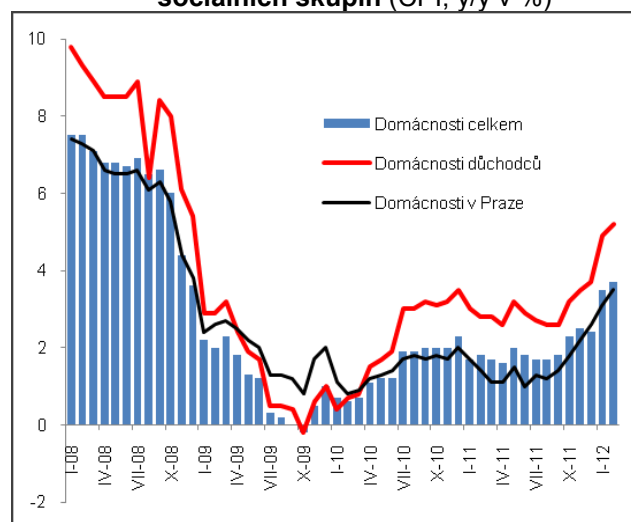
- **Směnné relace nepříznivé při růstu cen dovozu a stagnaci cen vývozu**

Nepříznivé směnné relace (negativní od dubna 2010) zhoršovaly nominální výsledek zahraničního obchodu – od 2. čtvrtletí již méně intenzivně. Mezikvartální pohled vylepšilo 2. čtvrtletí (v červnu dovozní ceny poklesly a směnné relace se vyhouply do kladných hodnot). Ve 4. čtvrtletí rostly rychleji ceny dovozu (+6,5 %, celoročně +4,3 %) než vývozu (+4,6 %, celoročně +1,7 %). Exportéři dopravních prostředků vyváželi v roce 2011 levněji než před rokem (-2,5 %), dovozní ceny tlačila výš importovaná minerální paliva, která zdražila o čtvrtinu. Levněji se dovážely stroje a dopravní prostředky. Kurzový vliv ve 4. čtvrtletí vlivem oslabení koruny ceny v zahraničním obchodě zvyšoval.

Graf č. 11 Ceny výrobců (y/y v %)

Graf č. 12 Spotřebitelská inflace podle sociálních skupin (CPI, y/y v %)

Pramen: ČSÚ

Trh práce

- Velmi malé oživení trhu práce v roce 2011**

Trh práce v roce 2011 ožil jen nepatrně. Celková zaměstnanost - v pojetí národního účetnictví - nejenže dosud nedosáhla předkrizové úrovně, ale roční zvýšení o 12,7 tis. osob (+0,3 %) bylo nejnižším přírůstkem (za růstová léta) v časové řadě od roku 1995. Ekonomika zaměstnávala 5067,3 tis. osob, méně než v roce 2007.

- Celková zaměstnanost ve 4. čtvrtletí mezikvartálně klesla**

Ve 3. čtvrtletí došlo proti 2. čtvrtletí k růstu zaměstnanosti (+0,4 %) srovnatelnému s nejvyšším pokrizovým mezikvartálním přírůstkem ve stejném období 2010. Zhoršení však přišlo ve 4. čtvrtletí, kdy ubylo mezikvartálně 0,3 % pracovníků. Pokles postihl téměř všechna odvětví s výjimkou zemědělství a některých odvětví služeb (činnosti související s nemovitostmi, pestrou skupinu profesních, vědeckých a administrativních činností, ale i veřejnou správu a obranu, kde se zaměstnanost snižovala od 2. čtvrtletí 2009 s výjimkou přelomu roku 2010 a 2011).

- Pokračoval trend předchozích dvou let: počty podnikajících rostly, počty zaměstnanců se snížily**

Přírůstek celkové zaměstnanosti obstaraly zvýšené počty podnikajících, protože pracovníků se statutem zaměstnance v roce 2011 opět ubylo (-6,8 tis.). Nejde sice o tak extrémní ztráty zaměstnaneckých pracovních pozic jako v letech 2009 a zejména 2010 (-83 tis., resp. -127 tis.), ale potvrzují skutečnost, že česká ekonomika tvořila v roce 2011 nedostatečný počet pracovních míst.

Nejvíce zaměstnanců ubylo podle dat z národního účetnictví ve stavebnictví (-14,2 tis.), které je zároveň jediným odvětvím, kde se v roce 2011 snížil i počet podnikajících (-3,1 tis. osob). Nejvíce lidem poskytl nově práci na zaměstnanecký poměr obchod, doprava, ubytování a pohostinství (6,5 tis.). Celková zaměstnanost nejvíce stoupla ve zpracovatelském průmyslu (+10,8 tis. osob), poklesla kromě stavebnictví také v zemědělství (-4,4 tis. osob). Zvýšily se mezitím i počty zaměstnaných v odvětví veřejná správa a obrana, vzdělávání, zdravotnictví a sociální péče (+2,5 tis. osob), ovšem po hlubokém propadu v roce 2010 (-35,8 tis.), takže celková zaměstnanost (882 tis. osob) je zde zhruba na úrovni roku 2007.

- Míra nezaměstnanosti nižší než v Evropě, ale s budoucími riziky**

Míra nezaměstnanosti zjišťovaná Výběrovým šetřením pracovních sil podle mezinárodní metodiky⁹ v průběhu roku 2011 po čtvrtletích v sezónním očištění klesala ze 7 % v 1. čtvrtletí na 6,6 % ve 4. čtvrtletí. V průměru za celý rok činila 6,8 %. V evropském srovnání jde o hodnotu příznivou – v eurozóně přesáhla míra nezaměstnanosti 10 % počínaje květnem 2011, v EU 27 od listopadu. Strukturální problémy trhu práce v ČR však přetrvávají, respektive ve strukturně nevhodných

⁹ Podle definice Mezinárodní organizace práce (jednotné pro členské země EU), kdy jsou za nezaměstnané považovány osoby, které v referenčním období neměly žádné zaměstnání, neodpracovaly ani jednu hodinu za mzdu nebo odměnu a aktivně hledaly práci, do které by byly schopny nastoupit nejpozději do dvou týdnů. Definice nezaměstnaných podle ILO se liší od definice uchazečů o zaměstnání registrovaných na úřadech práce MPSV.

problémy trhu práce v ČR však přetrvávají - nesoulad ve struktuře nabídky volných pracovních míst se neseťká s poptávkou (už dva roky je největší počet nabídek pro kvalifikované řemeslníky a opraváře).

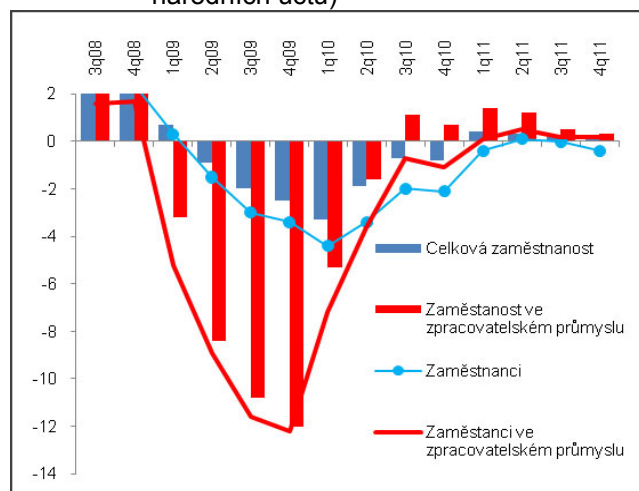
- **Reálná mzda rostla nejpomaleji v dekádě**

Mzdový vývoj nebyl příznivý. Průměrná měsíční nominální mzda stoupla v roce 2011 meziročně o 2,2 % na 24 319 korun. Přestože to bylo více než v roce 2010 (+1,9 %), jde o druhý nejskromnější mzdový růst za posledních jedenáct let. Tento nízký přírůstek spolu s rostoucí spotřebitelskou inflací způsobil, že reálná mzda v ČR stoupla jen o 0,3 %, opět nejméně od roku 2000. Ve 4. čtvrtletí dokonce meziročně poklesla (-0,2 %).

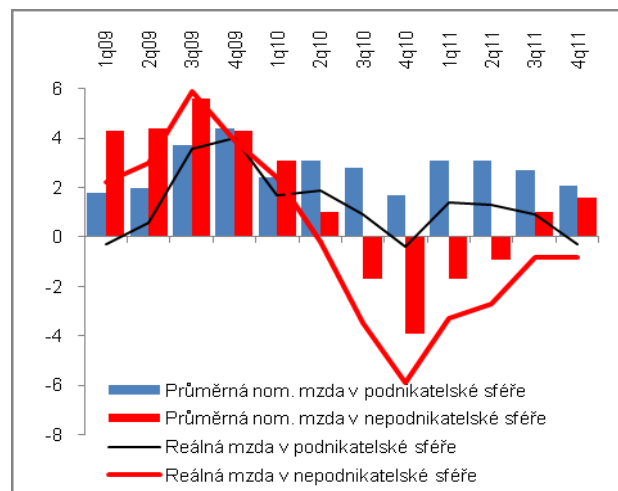
Rozdíl mezi vyšší průměrnou mzdou v podnikatelské sféře (24 326 korun) a nepodnikatelské sféře (24 287 korun) v roce 2011 prakticky vymizel (v roce 2010 činil 576 korun). Může však znovu narůstat zamýšlenými škrty rozpočtu, pokud nepodnikatelská sféra nebude nucena řešit situaci masivním propouštěním.

Druhý nejpomalejší růst průměrné mzdy v dekádě u zaměstnaných v podnikatelské sféře snížil při rostoucím zdražování v roce 2011 meziroční přírůstek jejich reálné mzdy (+0,8 %) na nejnižší úroveň uvedeného období – v posledním čtvrtletí poklesla o 0,3 %. Navíc jen pouhá stagnace průměrné mzdy v nepodnikatelské sféře (+0,1 %) naopak reálnou mzdu lidí zaměstnaných v jejich institucích snížila proti roku 2010 o 1,8 %. Je každý kvartál meziročně nižší už od 2. čtvrtletí 2010. Vzhledem k tomu, že v roce 2011 zaměstnávala sféra veřejných služeb přes 882 tis. lidí, vysílá tento mzdový vývoj špatný signál o možnostech domácností utrácet. Další útlum jejich výdajů na spotřebu se tak negativně promítne do růstu české ekonomiky.

Graf č. 13 Celková zaměstnanost a počty zaměstnanců (y/y v %, sez. oč., v pojetí národních účtů)

Graf č. 14 Nominální a reálné mzdy (y/y v %, na přepočtené počty, měsíční průměr)

Pramen: ČSÚ

Měnové podmínky

- **Růst nominálního HDP byl podstatně nižší než dynamika zásoby peněz a měnové podmínky působily expanzivně**

Na růstu zásoby peněz v české ekonomice se v roce 2011 proti roku 2010 podílel ze tří čtvrtin přírůstek jednodenních vkladů (+7,1 %), na aktivní straně pak nárůst domácích úvěrů (+9,9 %) tažený expanzí úvěrů vládnímu sektoru (+48 %). Celkem vykázal peněžní agregát M2 meziroční růst o 5,2 % a dosáhl 2993,8 mld. korun. Vzhledem k tomu, že HDP v nominálním vyjádření rostl podstatně pomaleji, působily v tomto ohledu měnové podmínky expanzivně, a to s větší intenzitou ve druhé polovině roku.

Stav termínovaných depozit (tj. vkladů se splatností a vkladů s výpovědní lhůtou) se v roce 2011 zvýšil o 18,8 mld. korun (meziročně +2 %). K oživení došlo až v posledních čtyřech měsících roku. V 1. pololetí byly tyto vklady každý měsíc

výrazně nižší než ve stejném období 2010 (v průměru o 14,2 %). Zvýšený sklon domácností spořit patrný v posledním čtvrtletí zřejmě doprovázel obavy o budoucí finanční zdraví, které deklarovaly i v odpovědích konjunkturálních průzkumů.

Od poloviny roku rovněž v ekonomice výrazně zrychlil růst oběživa (v prosinci +5,7 % meziročně). I tato koncentrace hotovosti odráží slabou spotřebitelskou důvěru.

- **Úložky na všech typech vkladů domácností stouply o 82,7 mld. korun**

V úhrnu lidé zvýšili své úložky v roce 2011 podle bankovní statistiky ve zhruba stejné míře jako v roce 2010 - jejich jednodenní vklady, vklady se splatností a vklady s výpovědní lhůtou celkem o 82,7 mld. korun, tj. zhruba stejně jako v roce 2010 (80,7 mld. korun). V roce 2009 však byl tento přírůstek o polovinu vyšší (125,2 mld. korun). K prudkému zvratu však došlo v úsporách firem, jejichž depozita v tomto úhrnném pojetí vzrostla v letech 2009 a 2010 meziročně jen nepatrně (o 6 mld., resp. 9 mld. korun), ale v roce 2011 výrazně (+54 mld.). Šlo o důsledek slabé investiční aktivity.

- **Lidé se chovají racionálně i co se týká dluhů: omezují „nejdražší“ půjčky, nových spotřebních si berou stále méně...**

Úvěry domácnostem rostou, i když mírnějším tempem. Určuje ho dynamika úvěrů na bydlení, která se od března do listopadu udržovala stabilně na +5,8 % a v prosinci stoupla na +6,1 %, což mohlo souviset s nadcházejícím růstem sazby DPH na nové byty. Celkově si lidé půjčili meziročně více o 5,7 %, v roce 2010 o 7,5 % a v roce 2009 o 11,7 %. Měnové riziko u vkladů je prakticky zanedbatelné – na rozdíl např. od Maďarska činí v ČR úvěry v cizích měnách jen 0,7 ‰ celkových úvěrů obyvatelstvu a 0,3 ‰ úvěrů na spotřebu.

Lidé především splácejí své současné závazky. Spotřební úvěry představující zhruba čtvrtinu objemu úvěrů na bydlení byly meziročně o 1,6 % nižší. Klesat začaly od září a jejich sestup zrychloval hlavně díky slábnoucím spotřebitelským neúčelovým úvěrům, jejichž stavy byly v prosinci meziročně nižší o 3,5 %.

- **... a splácejí více pohledávky na kreditních kartách kontokorentech**

Odbourávány jsou i úvěry čerpané prostřednictvím debetních a kontokorentních zůstatků na běžných účtech, které meziročně nerostly. Jsou velmi drahé se zpravidla týmiž úrokovými sazbami jako kreditní karty. I u nich je patrná změna v chování klientů. Zatímco v roce 2010 rostly úvěry čerpané jejich prostřednictvím v ročním průměru o 26,8 %, v závěru roku 2011 činil přírůstek jen 2,6 %, opět s klesající tendencí zejména ve druhé polovině roku. Domácnosti tak reagují – jako v případě omezení spotřeby a posilování termínovaných vkladů – na slabou nabídku volných pracovních míst, přetrvávající vyšší nezaměstnanost a jen velmi mírný růst mezd.

- **Trh stavebních spořitelen se zmenšuje**

Už od října 2010 začali lidé omezovat překlenovací úvěry od stavebních spořitelen, jejichž tempo poklesu zrychluje (-17,3 % v prosinci). Od poloviny roku klesaly i stavy standardních úvěrů ze stavebního spoření (-2 %). Kromě rychlé redukce úvěrů se sektor spořitelen „zmenšuje“ i díky značné ztrátě dynamiky vkladů. Zatímco v letech období 2003-2006 se vklady u stavebních spořitelen zvyšovaly každoročně v průměru o 19,2 % a v letech 2007-2010 o 4,6%, v roce 2011 činil jejich přírůstek pouhých 1,1 %, tj. 4,8 mld. korun.

- **Domácnosti více zadlužené než firemní sektor**

I přes zmíněný vývoj ve sféře úvěrů na spotřebu a úvěrů od stavebních spořitelen byl v závěru roku sektor domácností více zadlužen (1118 mld. korun) než firemní sektor (952 mld. korun). Stav firemních úvěrů dosud předkrizové úrovně nedosáhly, naopak po plynulém růstu od února do listopadu jejich meziroční přírůstek v prosinci mírně zpomalil (+5,1 %). V úhrnu se úvěry podnikům a domácnostem v roce 2011 zvýšily o 5,5 % proti +3 % v roce 2010 a +0,8 % v roce 2009.

- **Odpovědné splácení úvěrů s nižšími podíly rizikových úvěrů**

Zatímco v roce 2010 stoupal podíl ohrožených úvěrů na celkovém stavu úvěrů, v roce 2011 se jejich podíl snížil, a to výrazněji u firem (z 9 % na 8,2 % úhrnu úvěrů nefinančních podniků) než v sektoru domácností (z 5,2 % na 5 %). Disciplinovanější se však ukázal v tomto sektoru segment živností, neboť u obyvatelstva zůstal podíl rizikových úvěrů (tj. úvěrů v selhání) na jeho celkových úvěrech stejný (5 %). Přesto byly uvedené podíly v roce 2011 horší než v roce 2009 (srovnatelně za sektory 7,9 %, 4,1 % a 3,8 %).

- **Mírný pokles**

Obchodní banky ponechaly úrokové míry u vkladů domácností prakticky stejné jako v

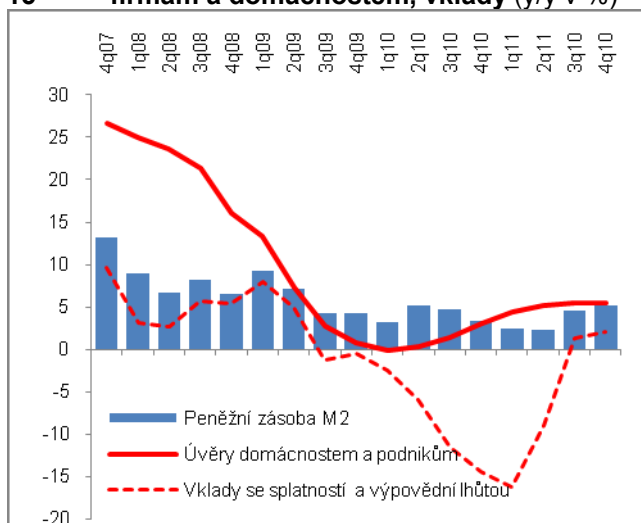
**sazeb z úvěrů,
stagnace sazeb
vkladů domácností**

roce 2010 (-0,01 p.b. na 1,21 %), u vkladů firem je nepatrně zvýšily (+0,04 p.b. na 5,1 %). U úvěrů oběma segmentům sazby mírně klesly - zejména v případě nových obchodů v půjčkách na bydlení ze 4,55 % na 3,94 %, ale i u půjček na spotřebu (ze 14,05 % na 13,58 %). Pokračoval tím v obou případech pokles marží bank. Zmenšil se i rozdíl mezi klientskými úrokovými sazbami a cenou peněz na mezibankovním trhu.

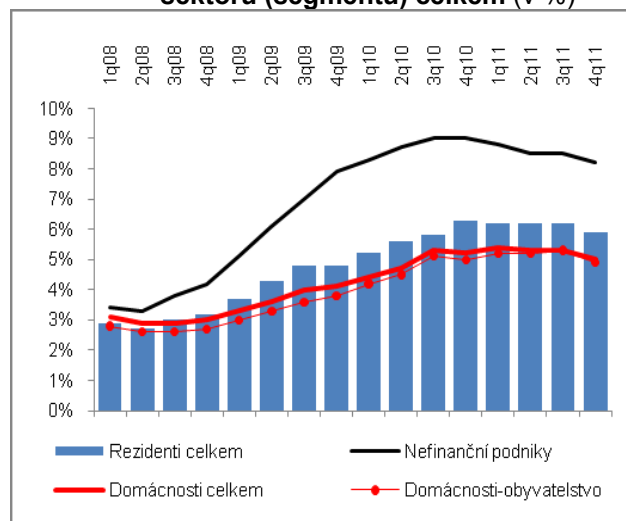
**• Pokles čistých
zahraničních aktiv**

Poprvé od roku 2007 klesla meziročně čistá zahraniční aktiva České republiky (-1,6 %) vlivem jejich snížení ze strany obchodních bank. Čistá domácí aktiva stoupla o 9 % vlivem růstu domácích úvěrů, především vládnímu sektoru, jehož čistý úvěr vč. cenných papírů se zvýšil meziročně o 109 mld. korun.

Graf č. 15 Peněžní zásoba, změna stavů úvěrů firmám a domácnostem, vklady (y/y v %)

Graf č. 16 Podíl úvěrů v selhání na úvěrech sektoru (segmentu) celkem (v %)

Pramen: ČNB

Státní rozpočet

• Schodek státního rozpočtu se zlepšil při mírném nárůstu příjmů a stagnaci výdajů

Státní finance se meziročně zlepšily, i když výsledek byl pod očekáváním schváleného rozpočtu. Snaha o redukcí deficitu snížila schodek na 142,8 mld. korun. Byl o 13,7 mld. korun lepší než v roce 2010. Na výsledek působily vyšší příjmy (meziročně o 12,8 mld. korun) a faktická stagnace výdajů (-1,3 mld. korun). Zvýšení příjmů rozpočtu v roce 2011 však bylo jen poloviční proti jejich přírůstku v roce 2010 a uskutečněné škrty výdajů byly již mírnější. Přitom ještě v pololetí byly celkové příjmy pod úrovní stejného období předchozího roku a propad výdajů byl tehdy hlubší než pokles příjmů.

Celoroční výsledek státních financí v roce 2011 byl třetí nejhorší v historii. V poměru k slabému růstu nominálního HDP se však schodek rozpočtu zlepšil na 3,7 % ze 4,1 % v roce 2010.

• Očekávání příjmů z daní bylo výrazně optimističtější než skutečnost....

Celkové příjmy rozpočtu stouply o 1,2 % (+12,4 mld. korun). Nepodařilo se však dosáhnout jejich předpokládané úrovně - schválený rozpočet počítal s jejich meziročním růstem o více než 55 mld. korun, upravený rozpočet z konce září dokonce o 70 mld. korun. Nakonec příjmy rozpočtu stouply, i vlivem recese ve druhém pololetí, pouze o 12,4 mld. korun.

Na daních se vybralo proti předpokladu o 20 mld. korun méně, z toho na DPH o 3 mld. korun méně. Výběr spotřebních daní byl téměř v souladu s očekáváním rozpočtu. Naopak firmy odvedly na dani z příjmů méně, než byl předpoklad, ale i ten už počítal s nižším inkasem oproti inkasu z roku 2010. O 11 mld. korun zaostaly ve srovnání s očekáváním rozpočtu i daně z příjmu od fyzických osob.

• ... ale přesto byl celkový výběr daní vyšší než

I přes výrazně optimističtější očekávání rozpočtu byla inkasa daní vesměs lepší než v roce 2010, s výjimkou korporátní daně. V úhrnu se daňové příjmy bez pojistného na sociální zabezpečení zvýšily meziročně o 3 %. Nejvíce z tzv. velkých daní stoupl

- v roce 2010** příjem z daní spotřebních (+6,4 %) i díky zdaněné solární energii (5,9 mld. korun oproti očekávaným 4,2 mld. korun). DPH vzrostla o 2,2 %, daně z příjmů fyzických osob o 3,6 %. Korporátní daň poklesla o 4,6 % (-4 mld. korun), což správce daně přičítá odpisům ztrát z doby hospodářské krize.
- **Jiné než daňové příjmy se meziročně o více než desetinu zmenšily** Propad postihl nedaňové a kapitálové příjmy státních financí, výraznou měrou zejména přijaté transfery. Z EU a Národního fondu přijala ČR o 7 mld. korun méně než v roce 2010. Ve výrazných propadech se kromě přijatých sankčních a soudních poplatků ocitly prakticky všechny položky této skupiny příjmů a v úhrnu činil meziroční pokles 10,2 %.
 - **Růst běžných výdajů kompenzován poklesem výdajů kapitálových** Celkové výdaje rozpočtu byly meziročně nižší o 0,1 % při růstu běžných výdajů o 1 % a propadu kapitálových výdajů o 8,3 %. Stát vyplatil o 22 mld. korun meziročně více na důchodcích (+6,3 %). Všechny ostatní běžné výdaje s výjimkou odvodů do rozpočtu EU a státního příspěvku na penzijní připojištění byly proti roku 2010 sníženy - o čtvrtinu dávky v nezaměstnanosti, o třetinu výdaje na aktivní politiku zaměstnanosti, položka státní sociální podpory v úhrnu o 5 mld. korun (-11,7 %). Celkem byly běžné výdaje rozpočtu vyšší o 9,9 mld. korun, kapitálové naopak nižší o 11,2 mld. korun.

Nejvíce stát šetřil na platech svých zaměstnanců (-8,1 mld., v pololetí meziročně -3,7 mld. korun), na neinvestičních transferech státním fondům (-7,2 mld., v pololetí meziročně -4,7 mld.), na dávkách v nezaměstnanosti (-3 mld., v pololetí meziročně -1,5 mld. korun). Na zbylých položkách běžných výdajů zasažených škrty stát vydal proti roku 2010 méně o 6,7 mld. korun.
 - **Další výrazné zhoršení důchodového účtu** Deficit na důchodovém účtu, jako rozdíl přijatých peněz ve formě sociálního pojistného určeného na důchody na jedné straně - které po zpomalení ve druhém pololetí vzrostly celoročně o 3,1 % -, a vyplácených důchodů na straně druhé (+6,3 %), se dále zhoršil a přesáhl 42 mld. korun. V prvním pololetí činil necelých 25 mld. korun.
 - **Penzijní připojištění oslabilo mírně, stavební spoření se čtvrtinovým propadem** Státem podporované formy spoření zaznamenaly v roce 2011 ztrátu dynamiky. Zájem o penzijní pojištění již třetí rok podle přírůstku nových smluv klesal (-7,8 % v roce 2011), což se však neprojevovalo ve výši poukázaných státních příspěvků (5,6 mld. proti 5,5 mld. korun v roce 2010). Stát přispěl účastníkům v průměru měsíčně částkou 105 korun. V posledních třech letech spořili lidé měsíčně méně než v roce 2008.

Objem státní podpory stavebního spoření se za posledních šest let zmenšil o třetinu (ze 16,1 mld. v roce 2005 na 10,7 mld. korun v roce 2011). Lze to připsat jednak legislativnímu ústupu státu od výše této podpory a zpřísnování podmínek pro její získání, ale i poklesem zájmu o stavební spoření, který tento postup u klientů vyvolal. V roce 2011 ovlivnilo stavební spoření i příjmovou stranu rozpočtu, kde se v inkasu daní z příjmů fyzických osob neobjevilo předpokládaných 5,5 mld. korun, jež chtěl stát získat zatížením svého příspěvku 50% daní a kterou zrušil Ústavní soud.
 - **Hrubý státní dluh se zvýšil na 1499,4 mld. korun, náklady na jeho obsluhu vzrostly na 55,6 mld. korun** Náklady na obsluhu státního dluhu ČR stouply v hrubém vyjádření na 55,6 mld. korun (proti 48,7 mld. v roce 2010), v čistém pak na 45,1 mld. korun. Z toho činil objem úroků z vnitřního dluhu 44,3 mld. korun, ze zahraničních emisí dluhopisů pak 10,1 mld. korun. Emise dluhopisů ČR jsou v aukcích poptávány ve vyšších objemech než kolik činí nabídka, což ukazuje na relativně příznivé vnímání rizika České republiky ze strany investorů (výjimkou byla neúspěšná listopadová aukce).

Hrubý státní dluh dosáhl půldruhého bilionu korun. Vzrostl na 1499,4 mld. korun ze 1,344,1 mld. v roce 2010 a 1178,2 mld. v roce 2009. Je z drtivé části (z 83 %) umístěn ve středně- a dlouhodobých dluhopisech. Po započtení státních finančních aktiv činilo ke konci roku 2011 čisté dluhové portfolio ČR 1378 mld. korun.
 - **Vyšší odvody do rozpočtu EU, po sankcích pak nižší přijaté platby; za období 2004-2011 přijala ČR v čistém 476 mld. korun** Finanční vztah k EU zapůsobil v roce 2011 významně na schodek státního rozpočtu. ČR musela po revizi národního účetnictví a vykázané vyšší úrovni HDP dodatečně odvést 5 mld. korun. Naopak pro nejasnosti v čerpání pozastavila EU proplácení peněz ze svého rozpočtu, které však už byly z národních zdrojů předfinancovány.

Kladná čistá pozice ČR se tak v roce 2011 podstatně zhoršila. Klesla na 30,7 mld. korun ze 47,9 mld. v roce 2010 a 42,3 mld. korun v roce 2009. V roce 2011 ČR

176 mld. korun

zaplatila do rozpočtu EU 41,7 mld. korun a získala z něj 72,5 mld. korun. Na přijaté částce se podílely hlavně strukturální akce (strukturální fondy 42,5 mld., fond soudržnosti 1 mld.) a peníze pro zemědělství (26,5 mld. korun s největším podílem přímých plateb, tj. 16,1 mld. a peněz na rozvoj venkova ve výši 9,8 mld. korun).

Za roky 2004-2011 zaplatila ČR do rozpočtu EU přes čtvrt bilionu korun (261,3 mld. korun) a přijala z něj 437,5 mld. korun. Svým vstupem do unie tak Česká republika získala v čistém dosud 176,1 mld. korun.

Zdroje dat: ČSÚ, MF ČR, ČNB, Eurostat, propočty ČSÚ.

Poslední informace ze zdrojů ČSÚ, ČNB a MPSV uváděné v této zprávě pocházejí ze dne 9. března 2012.